

TUDOR ZBÂRNEA: ASUMĂRI ÎNTRU AFIRMAREA NIVELULUI CREATOR

Tudor BRAGA

Născut la 29 decembrie 1955, Nisporeni, RM.

Plastician cu personalitate distinctă în pictura contemporană, de 25 expoziții personale organizate în metropole și centre culturale ale Europei; participant la numeroase expoziții naționale și internaționale, cu operă în colecții publice și private din Republica Moldova și multe țări ale lumii.

Inițiator, organizator și curator de mare anvergură al unor proiecte deosebit de valoroase: Bienala Internațională de pictură. Chișinău (2009, 2011, 2013); Moldova – Arta Contemporană. Bruxelles, Belgia (2006); Vecinii de la Răsărit. Utrecht, Olanda (2006); Moldova – Arta Contemporană. Moscova (2012).

Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova (1990) și al Uniunii Artiștilor Plastici din România (1996); AIAP UNESCO (1995); ICOM UNESCO (2002). Membru fondator al Grupului de creație „Zece” (1992).

În palmares cu multiple distincții, premii și titluri onorifice, inclusiv Maestru în Artă (2009), Grande Medaille d'Or, „Salon Grand Prix International de Prestige M.C.A. de Cannes” (2009, 2010), Premiul UAP România la Expoziția-concurs de artă contemporană „Saloanele Moldovei” (2007), Medalia de argint la Salonul Mondial de Invenții EURECA'98, Bruxelles (1998), Premiul Ministerului Culturii al Republicii Moldova la Concursul Național în domeniul Artelor Plastice (2010), Premiul UAP RM, pentru pictură (2002, 2008, 2013), Diploma de Onoare de Gradul II a Guvernului Republicii Moldova (2010) ș.a.

Din 2002 și până în prezent, Director General al Muzeului Național de Artă al Moldovei.

Ascendența activității sale artistice, simultan cu cea de organizator al procesului creator în domeniul artelor plastice, permit calificarea lui Tudor Zbârnea, în temeiul indicilor calimetrice, drept un continuator meritos în raport cu precursorii de referință – creatori/organizatori ai fenomenului cultural din teritoriul actual al Republicii Moldova: August Baillayre, Vasile Cijevschi, Dimitrie Iov, Ion Jumati, Vladimir Ocușco, Alexandru Plămădeală, Kir Rodnin. Criticii de artă Constantin I. Ciobanu, Valentin Ciucă, Dan Grigorescu, Adrian-Silvan Ionescu, Iolanda Malomen, Mihai Oroveanu, Tudor Stăvilă, Pavel Șușară, Ludmila Toma, – ne oprim aici, spre a evita polițicul autorilor care au abordat cu pertinen-

ță orizonturile evoluției în timp și spațiu a plasticianului, a conceptelor, modalităților și particularităților în care toate acestea și-au aflat configurarea.

Activitatea-i este una prodigioasă și se desfășoară pe trei vectori. Mai întâi, este un artist plastic ce își elaborează opera în tehnica picturii de șevalet: și-a etalat-o/etalează, în fapt, la cvasitotalitatea expozițiilor de grup desfășurate fie în țară, fie peste hotare; la fel și în cadrul a 25 de expoziții personale ce s-au produs în metropole și centre culturale europene, începând cu debutul său, din anul 1984.

Ascendența sa demarează, de fapt, din anul 1973, când s-a dat studiilor sistematice al artelor plastice. Imediat s-a remarcat prin capacități despre care limbajul popular conține notificări consacrate, gen: „... prinde [decodifică sensul, esența lucrurilor] din zbor...”, „... pricepe/înțelege din jumătate de cuvânt...” (aptitudini asemănătoare în breasla plasticienilor au fost de observat doar în cazul lui L.Grigorașenco și A. Sârbu). Cu toate acestea, fără a eluda procesul creator cu bună chibzuință, fiindcă creatorii, în acea perioadă, în mare, se aflau în servitutea aghitprop-ului, s-a concentrat pe aprofundarea, diversificarea bagajului propriu de cunoștințe. În complement cu lecturile, elaborează lucrări, fie în tehnici ale desenului, fie în pictură, susținând un perpetuu dialog cu realitatea tangibilă, materializate preponderent în genurile portretului și peisajului.

Tot atunci, cu bunăvoința plasticianului Dumitru Peicev, face cunoștință cu maestrul Mihai Grecu. Nu doar că susține această relație nemijlocit, dar o dezvoltă și aprofundează, fapt care se soldează cu repercusiuni marcate de mutații ale potențialului său creator, ale viziunii plastice asupra rolului mijloacelor de expresie la alcătuirea limbajului artistic. Totodată, sub alt racursiu, contextul condițiilor existențiale ale tânărului plastician

Tudor Zbârnea. *Inserții arhetipale*,
u/p, 600 × 800 mm, 2010

s-a preschimbat, nesperat, în urma absolvirii în 1981 a Colegiului de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”, dânsul fiind angajat la Academia de Științe din Chișinău. Locul s-a dovedit că întrunește plenitudinea împlinirilor posibile spre a-l remarca drept aici i-aici.

Elanul creator sporește în intensitate. Acreditează disciplina și tenacitatea în apanajul normelor de zi cu zi asumate în efortul clar către autoperfecționare. Abil și subtil și până la acel moment în comunicarea cu nenumărați specialiști docti în domeniile științelor exacte și ale celor umanistice, comportă efectul lărgirii pe varii vectori a orizonturilor culturii personale: de la cosmogonii, istorie, filosofie, până la arheologie și cultura populară.

Personalitatea, de la expresie signalitică, i se conturează mai pregnant via depășirii barierelor interioare, hotărându-se să participe la viața artistică. Aici, cu tact, este încurajat și susținut de inegalabilul cunoscător al locului, rolului, funcției

Tudor Zbârnea. *Redescoperire*,
u/p, 900 × 1000 mm, 2009

și eficienței expozițiilor, atât pentru plasticieni, cât și pentru cultură – artistul plastic Sergiu Cuciuc. Tânărul nostru, de aici încolo, percepe participarea la expoziții drept o necesitate de neocolit către atingerea condiției de comunicare neîntreruptă între „eu” și „ei/ceilalți/comunitate/lumea”. Aceasta înseamnă nu doar o preocupare episodică, superfluă, ci un sistem de referință, față de care, pentru a-și repera limitele și, implicit, pentru a răspunde vocației native, caută să lărgescă eficientizarea uzitării, mai întâi, a resurselor propriului potențial. Mișcarea-i pe atare vector, cu consecințele ce le comportă, o ilustrează participarea sa la expoziția națională consacrată poetului Mihai Eminescu, din anul 1989. Din ansamblul expoziției, lucrarea actantului nostru *Eminescu* (1986-1989) este elogiată cu fervoare de Mihai Greco pentru abordarea originală.

Mihai Greco, fiind un model pentru tânărul plastician în ce privește abordarea motivului Eminescu, a semnat, stricto sensu, trei lucrări: *M. Eminescu în oșpeție la bojdeuca lui I. Creangă*; *Ci eu voi fi pământ*; *Eminescu. Hiperion*. Dintre acestea, ultima, ca modalitate de abordare, a constituit un punct de pornire pentru Tudor Zbârnea. La capitoul iconografie, sunt lipsă careva afinități cu maestrul. Termenii de comparație, la examinarea vizuală, țin de capitoul *tehnică*: regia distribuirii materialului – a masei cromatice – fie ca insule proeminente de pastă, fie ca acoperire a suprafeței cu pastă rarefiată cu diluanți specifici pentru a-i pune în valoare proprietățile, de la transparență la opac. Astfel, tânărul plastician dă proba capacității că stăpânește tehnica la fel ca și maestrul – suveran.

Tehnica, în calitatea sa de element fundamental, ține de apanajul viziunii personale a creatorului. Iată zona aplicațiilor plasticianului nostru, care a perseverat în domeniul unor viziuni literalmente proprii, cu individualitate distinctă, și care, deja în 1992, pentru lucrarea *Părinți*, la a II-a ediție a Expoziției-concurs „Salonele Moldovei” este distins cu premiul II. Pentru autor, succesul acesta însă nu a însemnat „stația terminus”, ci un impuls stimulator pentru a continua să evolueze pe calea autodepășirii. A însemnat și înseamnă un neconținut efort pe linia lărgirii și aprofundării prin cunoaștere nemijlocită a experiențelor din trecutul imediat și la zi „din creuzetul” artei contemporane. Pentru documentare și delectare, Tudor Zbârnea călătorește în multe țări ale Europei, întreținându-se cu distinși plasticieni, vizitând galerii, familiarizându-se cu colecții prestigioase. În consecință, limbajul său plastic și tehnicile de execuție se esențializează și se diversifică.

În 2005, vine cu o serie de inițiative privind

organizarea procesului creator al vieții artistice naționale, care nu înseamnă altceva decât un aport novator la punerea în valoare a potențialului creator din Republica Moldova. Reconcepe și pune pe rol tradiția „Salonelor autumnale”, inițiată în 1957 ca expoziție *in respiro* față de presiunile ideologice și care, între timp, a fost atinsă de uzură. În formula relansată de Tudor Zbârnea, se anunță ca Expoziție-concurs național de artă plastică contemporană „Salonul autumnal”, cu editarea catalogului corespunzător. A fost depășit astfel caracterul sincretic al acestei manifestări și, implicit, ridicat la cota exigențelor civilizate. Edițiile ulterioare sunt și ele pe măsura așteptărilor, „Salonul autumnal” continuând să impulsioneze viața culturală.

Tot la scară națională, în calitate de curator, a materializat proiecte legate de prezentarea potențialului creator în artele plastice, deopotrivă în centrele culturale ale Uniunii Europene – la Bruxelles, Belgia și Utrecht, Olanda (2006), precum și la Moscova (2012), în temeiul unei selecții riguroase, plene a expozanților, cu o deplină stăpânire a masivului informațional, editarea catalogelor la care semnează cuvântul introductiv.

Desigur, capodopera lui Tudor Zbârnea la capitolul organizator al procesului creator național, **fără precedent în istoria culturii noastre**, prin care s-a realizat conexiunea stricto-modo a vieții artistice locale drept actant activ la procesul globalizării culturale sunt cele trei ediții ale Bienalei Internaționale de Pictură (2009, 2011, 2013). Inițiativa sa personală a fost pusă pe rol prin Uniunea Artiștilor Plastici, mizându-se pe conlucrarea cu Muzeul Național de Artă al Moldovei, cu organizații neguvernamentale și instituții publice de resort. Această inițiativă din start a declanșat o reacție în lanț: prin analogie, colegii săi au lansat două proiecte vizând conexiunea la viața artistică internațională, care pe parcurs s-au dovedit a fi viabile – Bienala Internațională de Artă Decorativă și Bienala Internațională de Gravură.

O altă fațetă a activității lui Tudor Zbârnea reprezintă textele sale la cataloagele manifestărilor pe care le-a inițiat. Își eșafodează mesajele în acord deplin cu exigențele criticii de arte profesionale.

Fără precedent în istoria culturii noastre este și activitatea sa de manager al Muzeului Național de Artă al Moldovei. Azi această instituție, în ciuda suportului financiar precar din partea statului, este pe făgașul unei continue ameliorări a condițiilor de lucru, de expunere, de conservare și păstrare a patrimoniului artistic. Aici, ca niciodată până acum, lucrările plasticienilor contemporani de pe mapamond devin bunuri de patrimoniu național. În

Tudor Zbârnea. *Decopertarea memoriei*,
u/p, 800 × 1000 mm, 2010

politica expozițională sunt puse în valoare creațiile plasticienilor de referință din trecut și cele ale înainte-mergătorilor în artele plastice contemporane naționale, precum și ai autorilor din alte țări.

Personalitate de tip renescentist, Tudor Zbârnea, cu o operă și o activitate culturală remarcabile, cu o vastă erudiție, recunoscut internațional, totdeauna deschis pentru conlucrare, ne dă proba transpunerii în viață a formulei succesului lansate de Albert Einstein: $A=a+b+c$,

unde: A – succesul; a – capacitatea de a lucra fără preget; b – capacitatea de a se reconforta; c – capacitatea de a ține limba după dinți [timp de 7 ani, în particular, învățăm să vorbim, iar în rest –, învățăm a tăcea].

Nu însă succesul personal prezintă ținta sa, ci întronarea premizelor pentru împlinirea tuturor celor hărăziți cu talent.

Tudor Zbârnea. *Decor mai vechi*,
ulei pe lemn, 900 × 1000 mm, 2010

Referințe:

Tudor Zbârnea face parte din specia moraliştilor, a celor ce meditează asupra condiției umane, dar o face strict cu mijloacele artei, o face din interiorul imperativelor imaginii și nu ca discurs supraadăugat imaginii. Tensiunile expresioniste din unele din picturile sale sunt expresia meditației sale asupra omului în lume, a omului de azi în chip special. Meditație împletită intim cu cea asupra naturii picturii.

Iolanda Malomen
București, 2009

Se știe foarte bine că pictura nu este o sporovăială a culorilor pe pânză, ci dialogul clar, rațional și inteligibil între diverse suprafețe colorate. Tudor Zbârnea este un reprezentant al sensibilității școlii românești de artă, care își are obârșia încă în pictura mănăstirilor moldovene și care continuă prin mari pictori ai secolelor XIX și XX. Prin toate componentele sale esențiale – spiritualitate, sensibilitate și gândire plastică – pictura lui Tudor Zbârnea aparține acestei mari școli.

Dan Grigorescu, Director al Institutului de Istoria Artei „G.Oprescu” al Academiei Române
București, 1995

În ultimii ani pictura lui Tudor Zbârnea constituie reabilitarea figurii umane – utilizată ca valoare plastică și integrată organic în sistemul geometric al compozi-

țiilor sale. Structura polimorfă – „de poliptic” – a unor pânze nu permitea accesul formelor antropomorfe decât în versiunile lor extrem de simplificate, apropiate de limbajul pictogramelor.

Se simte că autorul caută nu atât lapidaritatea geometrică a ideogramei abstracte, cât „formula” cea mai sugestivă a plasticii și a morfologiei figurii și chipului uman. Atitudinea lui Tudor Zbârnea în abordarea motivelor antropomorfe din aceste lucrări este similară atitudinii maștrilor postmodernismului literar vizavi de problema originalității textului scris.

În discursul plastic al artistului, în calitate de materie brută, putem întrezări aluzii atât la opera unor autori medievale de tipul lui Villard de Honnecourt cu celebrele sale corpuri umane stilizate în chip de figuri geometrice, cât și aluzii la măștile ritualice africane, la „Gânditorul” de la Cernavodă al Culturii Hamangia, la „Sărutul” sau la „Cumințenia pământului” ale lui Constantin Brâncuși, la „Domnișoarele de la Avignon” sau la „Peștii”, „Taurii” și „Cocoșii” lui Pablo Picasso. Tot acest material eterogen, toate aceste „citate” din istoria artei sunt retopite în retortele și în creuzetele subconștientului individual al artistului pentru a fi etalate în originale și sugestive compoziții – compoziții – în care figurativul și nonfigurativul caută o nouă și discontinuă stare de echilibru.

Dr. hab. Constantin I. Ciobanu
Chișinău, 2005

Tudor Zbârnea. *Reminiscente*, 800 x 1000 mm, u/p, 2009